

Revolucija dostojanstva kao tema, problem i izazov (u suvremenoj ukrajinskoj književnosti)

IDEJE MAJDANA

Bilo koji značajni događaj suvremenog svijeta završava mnogobrojnim učincima i reakcijama. Kao što je sjajno dokazivao Michel Foucault, nekad davno njegova fiksacija podvrgavala se strogoj vladinoj regulaciji: kontrola nad vremenom i prostorom neodvojiva je sastavnica discipline. A konstelacija vremena i prostora neposredno ili posredno utječe na to kako ljudi misle i kako se ponašaju, zbog čega vlast vlada prilično učinkovitim sustavom utjecaja (Foucault, 1998: 188). Sada, u vrijeme informacijske otvorenosti i pluralizma, jako je teško prognozirati kakvu će reakciju konkretna činjenica stvoriti u društvenoj svijesti. Mnogobrojnost formi i sredstava prikazivanja u društvenom prostoru uzrokuje ne samo određenu dezorijentaciju, već predstavlja i ozbiljan izazov koji stvara potrebu drugačijeg shvaćanja značenja događaja (Nora, 2014: 23). Događaj također potiče na reinterpretaciju geografskog lokusa, jer lokalno suštinski utječe na shvaćanje globalnog. Sada se u svijetu formira nova strategija sociokulturnog prostora u kojoj su ti konkretni čimbenici izuzetno utjecajni, a i određujući. S jedne strane, prevladavanje prostora funkcija je vremena ("ovdje" je očekivanje, a "ondje" je zadovoljenje potrebe). S druge strane, globalizacija vrši specifičan pritisak radi neprestane samoidentifikacije osobe u promjenjivom svijetu (Bauman, 1995). Postulati suvremene humanistike, koji određuju fleksibilnost (ali istovremeno i principijelnu važnost) kategorija *događaja*, *mjesta*, *sjećanja*, *identiteta*, služili su kao putokaz autoru ovog istraživanja u kojemu se pokušalo interpretirati konkretni društveni događaj u specifičnom književnom odrazu.

Revolucija dostojanstva, također zvana i Euromajdan, izazvala je suštinsku reviziju predodžbi o događaju u društvenom životu – ona je uzburkala razne slojeve društva i potaknula reakciju u sferi političkog, društvenog, kulturnog, medijskog, religijskog i drugih diskursa. Potrebno je formulirati nekoliko značenja ovog pojma, kao i istaknuti njihovu međupovezanost i međuovisnost, što je postalo nezaobilazan uvjet uspješnosti događaja. Revolucija dostojanstva koja se dogodila u periodu od studenog 2013. godine do veljače 2014. godine (njezin nedovršeni karakter zahtijeva posebno razmatranje) postala je izniman

događaj ne samo u suvremenoj Ukrajini, već i u širim predjelima suvremenog svijeta (Zhuk, 2014; Ukraine's Euromaidan, 2015; Shore, 2017; Pietnoczka, 2017: 376; Jermolenko, 2016; Matusiak, 2019). Unatoč prepoznatljivosti aktualnog događaja, on izaziva različite interpretacije s obzirom na geopolitičke čimbenike, kao i na vrijeme događaja, što predviđa angažiranje javnosti u raspravu putem masovnih medija. Riječ je o Europi kao kontinentu integriranom pomoću mnogih suvremenih poveznica, ponajprije o Europskoj uniji kojoj su države članice dodijelile mnoge ovlasti. Posljednji događaji u Ukrajini naočigled potvrđuju neraskidivost kontinenta, da se ukrajinske probleme ne može shvatiti kao izolirane od drugih. Jedinstvo Europe ne doživljava se samo kao retorička figura, ono se ispunjava stvarnim sadržajem i postaje vrući izazov na koji se treba naći adekvatan odgovor. O tome je nastupajući na kijeveskom Majdanu u veljači 2014. godine uvjerljivo govorio francuski filozof i pisac Bernard-Henri Lévy: "Vi dajete sadržaj europskom projektu. Vi mu vraćate bit i program. Vi ne dajete samo čišći, nego i konkretniji i bogatiji smisao europskoj riječi i ideji" (Lévy, 2014).

U govoru francuskog znanstvenika jasno se apelira na europsku tradiciju borbe za slobodu: upravo u tom kontekstu treba shvaćati Revoluciju dostojanstva koja nastavlja niz oslobodilačkih pokreta, od pada Bastilje do kijeveskog Majdana. U tom smislu, koji apelira na romantični duh slobode, Euromajdan razmatra američka znanstvenica Marci Shore (Shore, 2017). Poljska ukrajinstica Agnieszka Matusiak pak doživljava revolucijska događanja u Ukrajini kao "dekolonijalni prevrat" koji otkriva nove horizonte društvene samorefleksije (Matusiak, 2019: 27). Prethodno spomenuto potiče nas da posebnu pozornost obratimo na književnost koja je nastala inspirirana Euromajdanom, jer ona u velikoj mjeri izražava dinamične i višeznačne procese refleksije suvremenosti, a također ukazuje na stvaranje novog diskursa nacionalne kulture koji će postati obrazac izlaska društva iz postkolonijalne krize.

Intelektualci općenito optimistično gledaju na razvojnu perspektivu koja se otvorila pred Ukrajinom zahvaljujući događajima 2013. i 2014. godine. U Ukrajini se odvijaju suštinske promjene koje su tijesno povezane s ostatkom svijeta i koje će utjecati na bu-

dućnost Europe i čovječanstva općenito. Zapravo je revolucija stvorila uvjete za radikalne reforme u ukrajinskom društvu (Pietnoczka, 2017). Ona je, međutim, isto tako promijenila doživljaj Ukrajine izvana (Ukraina, 2016). Posebna pozornost svijeta, zastupljenost Ukrajine u najvišim političkim planovima i sporazumima, neprestana prisutnost u svjetskom informacijskom prostoru – to su apsolutni dokazi globalnog učinka prouzročnog Euromajdanom. Naročito ako to usporedimo s gotovo potpunim ignoriranjem Ukrajine u svjetskim medijima ranije, u razdoblju od 2010. do 2013. godine, ili s negativnom slikom Ukrajine kao zone rata i korupcije koja je dominirala kasnije, odnosno u periodu od 2015. do 2021. godine.

Nakon 2014. godine u Ukrajini se jasno očituje potreba sustavnih promjena na različitim razinama društvenog života, dakle ne samo u politici, koliko god se sada politiziranim činilo društveno raspoloženje. I posljedice revolucije nisu samo postepena dekonstrukcija režima Viktora Janukovyča, blokiranje perspektive apsolutne vlasti koja se tom režimu već činila dosežnom. Osim snage velikih prosvjeda koji su za staru vlast postali kritična točka, od posebne je važnosti to da je Euromajdan osigurao jasnu razvojnu perspektivu Ukrajine. Analitičari ističu etapnost Revolucije dostojanstva: ona je stavila točku na određeni period povijesnog razvoja Ukrajine koji je trajao od osnutka države (1991–2013), a promjene koje je uvela, čak unatoč tomu što su nedovršene i proturječne, čine se nepovratne. Završila je prijelazna, postkolonijalna i postkomunistička etapa razvoja koju je karakterizirala nedosljednost, stagnacija i hibridnost oblika društvene svijesti. Stoga ruski politolog Illja Gerasimov govori o Euromajdanu kao slučaju bez presedana koji je potvrdio gorljivu ukrajinsku težnju prema vrijednosnim promjenama i koji se u širem post-sovjetskom kontekstu pokazao kao “prva postkolonijalna revolucija” (Gerasimov, 2014).

Slično se izjašnjavaju ukrajinski intelektualci koji su pozdravili novu razvojnu perspektivu utemeljenu na demokratskim vrijednostima, vladavini prava i otvorenom društvu. Poznati povjesničar Jaroslav Grycak naglašava upravo vrijednosni karakter promjena koje se događaju pred našim očima. Prema njemu, u središtu aktualnih događaja nije borba za jezik ili druge odlike identiteta, nego za *vrijednosti* otvorenog društva. Ispravno ili ne, Ukrajinci te vrijednosti zovu europskim vrijednostima i za njih su spremni žrtvovati mnogo toga, čak i svoje zdravlje i život (Grycak, 2014: 23). Euromajdan je kao društveni događaj osigurao prijelaz prema novom standardu života koji je za sada samo djelomično utjelovljen u stvarnosti. Kako smatra filozof Taras Ljutyj,

kao glavni rezultat pokazala se ne samo nemogućnost nastanka svemoćne vlasti, nego ponajprije sposobnost uspostavljanja društvenog samoorganiziranja autonomije i nepovratnost prava čovjeka da bude čovjek. (Ljutyj 2014, 41)

Takav stvaralački potencijal potvrdio je snagu Euromajdana koja se nije ograničila na građanski konflikt tijekom zime 2013. i 2014. godine, već se odražava na sadašnjost i budućnost. I zato Revolucija dostojanstva nije iscrpila svoj potencijal, već širi svoj utjecaj na naredne godine – ona je potaknula procese koji se nastavljaju dugoročno, ali imaju strateško značenje za zemlju u cjelini. Široki, organizirani pokret građanskog društva koji je inicirala Revolucija dao je snagu za otpor prema rušilačkim čimbenicima u uvjetima aneksije Krima i oružanog sukoba na istoku Ukrajine koji traje od 2014. godine. Posebnu pozornost zaslužuje aktivnost u području kulturno-umjetničkih projekata koja otkriva prijeku potrebu za izgradnjom nacije, kao i snažan potencijal, naročito kod mladih umjetnika (Zhuk, 2014; Rodyk, 2015; Kocarev, 2015; Poliščuk, 2016).

Prema tome, diskurs Revolucije dostojanstva otkriva niz ideja koje su za Ukrajinu postale ključne u situaciji geopolitičke i vremenske prekretnice. Najvažnije među njima – ideja dostojanstva, individualnosti i sloboda mišljenja i izražavanja – u potpunosti koreliraju s aktualnim trendovima cijele regije. Oni dokazuju europske težnje Ukrajine i otkrivaju vrijednosne smjernice sudionika prosvjeda. Važno je da te ideje pronalaze prirodno utjelovljenje u suvremenoj književnosti, o čemu će biti govora dalje.

NA VALU MEDIJA

Književnost Majdana sastoji se od prilično bogatog i raznovrsnog snopa objavljenih materijala koji, postupno rastući, prolaze proces relativne strukturalizacije. Iako je prerano govoriti o znanstvenoj raščlambici te književnosti, ona je predstavljena u člancima koji tu pojavu analiziraju selektivno, iz pojedinih aspekata (Ġundorova, 2015; Kocarev, 2015; Poliščuk, 2015; Rjabčenko, 2016; Jakubowska-Krawczyk, 2019; Ġaleta, 2020). Prva i najaktivnija faza odnosi se na 2014. godinu – riječ je o djelima i izdanjima koja su nastajala kao trenutna reakcija na tekuće događaje te su sadržavala stvarne dojmove sudionika. Druga faza književnosti o Majdanu odnosi se na djela objavljena 2015. i 2016. godine koja se također pretežno mogu smatrati neposrednom reakcijom na događaj, iako sadrže određena razmišljanja omogućena vremenskim odmakom i promjenom društveno-kulturne situacije. Konačno, treći val javlja se 2017. godine i pritom se izdvaja ponešto odmaknutim pogledom na Revoluciju dostojanstva. Upravo takvu perspektivu omogućila je ne samo vremenska pauza koja ju je odvajala od 2013. i 2014. godine, nego i šokantno iskustvo rata koji je na svoj način zaoštrio shvaćanje Majdana.

Naravno da u okviru ovog članka nije moguće proučiti sva književna djela posvećena Euromajdanu. Zbog toga autor poseže za selektivnom analizom, ne imajući cilj dati pregled i raspravu svih djela, što bi trebalo biti predmet zasebnog istraživanja. Istovre-

meno, nas zanimaju određene opće tendencije koje omogućuju da na književnost Majdana gledamo kao na jedinstvenu pojavu u suvremenoj ukrajinskoj kulturi. Dalje u tekstu usredotočit ćemo se poglavito na umjetničku prozu i publicistiku koje najjasnije izražavaju kulturni diskurs navedenog događaja. Dakako, kronološki gledano stvaralaštvo Revolucije dostojanstva počinje poezijom: politička satira i fraške pojavili su se na društvenim mrežama već u prvim danima masovnih prosvjeda, a kasnije je poezija Majdana obogaćena drugim žanrovima i formama. Njezini tvorci bili su amateri (ilustrativan je primjer kijevske studentice Anastasije Dmytruk koja je munjevitom brzinom postala kulturna autorica), kao i profesionalni književnici, npr. Marianna Kijanovska, Grygorij Semenčuk, Galyna Kruk, Artem Poležaka, Marjana Savka, Ostap Slyvynskij i drugi. Poezija Majdana zasigurno je zanimljiva kao neposredni oblik refleksije o društvenom događaju, pri čemu su se u toj refleksiji odrazile tendencije koje su kasnije bile elaborirane i argumentirane u proznim djelima. O tome, usput rečeno, u nedavno objavljenom članku uvjerljivo piše Olena Galeta (2020), proučavajući u lirici Majdana razne odraze kulturnog iskustva (individualnog i kolektivnog). Stoga u članku nećemo posvetiti pozornost pjesničkom stvaralaštvu Revolucije dostojanstva.

Općenito, književnost Euromajdana može se kvalificirati kao bilježenje *graničnog iskustva*, kako na razini izražavanja ekstremnih dojmova, tako i na razini traženja adekvatnih umjetničkih sredstava za njihovo izražavanje. Pozivajući se na teoriju traumatičnog sjećanja Cathy Caruth, Olena Galeta uspostavlja dvostruku skalnu ocjenjivanja te književnosti – kao “individualnog jezika” i “kolektivne terapije” te kao procesa pridavanja smisla svijetu koji doživljava dramatične promjene (Haleta, 2020: 638). Upravo zato u članku se ukazuje na tri aspekta istraživanja stvaralaštva Euromajdana – *temu, problem i izazov*; jedino putem usporedbe tih pojmova moguće je dokučiti originalnost fenomena o kojem govorimo.

Književnost Revolucije dostojanstva potvrdila je tijesnu isprepletenost dokumentarnih i umjetničkih faktora (*nonfiction i fiction*). S obzirom da se ona temeljila na stvarnim svjedočanstvima sudionika Majdana, od velike važnosti bilo je sačuvati duh i stil tih svjedočanstava. Stoga je pojam autentičnog jezika koji se formirao na osnovi sjećanja (Majdan, 2014–2020) uvelike prešao i u umjetnički diskurs te definirao (barem u prvim godinama poslije Majdana) tekstualne strategije ukrajinskih autora, kao što su npr. Marko Rudnevych (2014), Taras Prohas'ko (2014), Marija Matios (2015), Andrij Kokotjuha (2015), Andrij Kurkov (2015) i drugi.

Književnost o Majdanu stvarala se kao svojevrsni *palimpsest*: njezini tekstovi nastajali su na temelju usmenih ili pismenih sjećanja, dojmova, kao i mnogobrojnih reportaža s mjesta događaja. Stoga pobjedničku palminu granu u tom smislu treba uručiti novinarstvu i publicistici, koji su postavili temelje za

formiranje teme Majdana u književnosti. Vrijedi spomenuti i novinske tekstove (u širem smislu riječi – ne samo tiskane, već i one objavljene u medijima ili na internetu, na društvenim mrežama, blogovima itd.) koji su načinili osnovne značenjske spletove Euromajdana: u njima je artikulirana ideja borbe (odanosti ili izdaje, kompromisa), ljubavi i požrtvornosti. Novinari se također mogu smatrati herojima Revolucije dostojanstva: barem u tom smislu da je elementarno izvršavanje profesionalnih dužnosti od njih zahtijevalo snažnu volju, kao i hrabrost. Naposljetku, novinari su se za vrijeme sukoba također izlagali opasnosti i nerijetko riskirali vlastito zdravlje, a i život. To je bilo ekstremno iskustvo jer od ukrajinske neovisnosti do tog trenutka nije bilo tako velikih sukobljavanja, kamoli krvavih sukoba. Osim profesionalnih novinara, najviše su se oko informiranja ljudi angažirali mnogobrojni laici – blogeri, aktivisti, volonteri: napomenimo da je upravo među njima regrutirano mnogo autora koji će kroz neko vrijeme napisati i objaviti knjige o Majdanu (Rodyk, 2015). Zahvaljujući njihovim naporima danas imamo tisuće videa i fotografija koji svojom količinom čine pravu kroniku Euromajdana. Ti materijali pretežno su bili izloženi za javnost, međutim dio njih ipak ostaje za privatnu uporabu. Cjelovitu i iscrpnu kroniku Majdana ionako je teško reproducirati – to bi zahtijevalo ogroman posao sakupljanja i katalogizacije raznih privatnih fotografija, videa i ostalih dokumenata koji se čuvaju za privatnu uporabu.

Književnost Majdana nije lako strukturirati prema žanrovskom principu jer u njoj žanrovske značajke često blijede te se miješaju: ovu je značajku autor konstatirao u jednoj od prethodnih publikacija (Poliščuk, 2015). U mnogim tekstovima nije moguće odvojiti stvarne dojmove od onih izmišljenih, čiju je točnost s vremenom sve teže provjeriti. Pritom se dokumentarna osnova vrlo jasno iščitava kod većine djela, kako u formi (dnevnik, reportaža), tako i u sadržaju (besprijekorno poznavanje činjenica, psihološki portret sudionika Majdana). Cijeli bogati snop književnosti inspirirane Revolucijom dostojanstva uvjetno se može podijeliti u tri kategorije: 1) kronike (dokumentarne ili one koje se približavaju dokumentarnim svjedočanstvima, ili ih imitiraju); 2) umjetnička proza; 3) poezija.

U kronike Euromajdana uvrstit ćemo knjige koje su uredili i sistematizirali novinari ili književnici u vremenu 2014. i 2015. godine. Količina autorske angažiranosti se razlikuje jer su prvi autori nastojali dati autentičan presjek jezika i posvećenosti cilju prosvjeda na Majdanu (Ivšyna, 2014; Ćuk, 2015; Majdan, 2014–2020; Koškina, 2015; Ćaluško, 2015; Kovtunovyč, Pryvalko, 2016), dok su drugi više iskazivali svoje umjetničko *ja* i prilikom odabira svjedočanstava i prilikom osvrta na njih (Zabužko, 2014; Slabošpyc'kyj, 2014; Muhars'kyj, 2015). Osjećajući veliki interes društva za Euromajdan, spomenuti autori žurili su u namjeri da sastave knjige reportaža, istraživanja i intervjua koji nas vraćaju u

nemirne i herojske dane i noći. Cijeli niz takvih projekata pojavio se istovremeno, otkrivajući prijeku potrebu ukrajinskog društva za interpretacijom toga što se dogodilo na kijevskom Majdanu u zimi 2013. na 2014. godinu. Popularnost tih knjiga uvjerljivo potvrđuje da Revolucija dostojanstva, unatoč dramatičnim okolnostima i ruskoj vojnoj agresiji na istoku Ukrajine, u narednim godinama nije izgubila na aktualnosti u očima Ukrajinaca.

U prvoj etapi interpretacije Majdana bilo je važno predstaviti što širu sliku događaja: nerijetko je ona poprimala kaleidoskopski raznolik izgled čije su se ključne oznake gubile. Znakovito je to što autori stavljaju pred razboritog i inteligentnog čitatelja gomilu informacija, a čitatelj, savladavajući ih, mora sam donijeti zaključak, odnosno kreirati vlastito mišljenje o revoluciji, njezinom smislu i sudionicima prosvjeda. Jedan od prvih koji je probao ponuditi takvo štivo bio je Myhajlo Slabošpyc'kyj, koristeći reportaže i raznolike materijale drugih autora (Slabošpyc'kyj, 2014). Novinarica Sonja Koškina u knjizi *Majdan. Nerozkazana istorija* (2015) predstavila je razne strane sukoba, posebice logiku vlasti. U knjizi Natali Ćuk *Euromajdan [Zvyčajni Ćeroji]* (2015) odabran je drugačiji princip pripovijedanja – ne kronologija ili geografija Majdana, već tipologija likova. Svaka crtica knjige pripovijeda o zasebnom liku, pri čemu nije riječ o iznimnim ličnostima, već običnim ljudima koji ni u kojem slučaju nisu “programirani” za herojske pothvate, ali su postali sudionici otpora te su se iskazali iznimno odgovornim ponašanjem u kritičnim okolnostima. Sličnog je karaktera zajedničko izdanje koje su sastavili novinari novina *Denj (Dan)* u cjelovitog redakciji Larise Ivšyne – *Ljudy Majdanu (Ljudi majdana)*, (2014). To izdanje predlaže spoznaju znakovitog društvenog događaja kroz prizmu zasebnih ljudskih priča, čime ga približava shvaćanju prosječnog čitatelja.

Možda najuspješniji književni uradak dojmova o revoluciji pripada Andriju Kurkovu: on je realiziran u njegovoj knjizi *Ščodennyk Majdanu (Dnevnik Majdana)*, (2014), djelu koje je danas poznato u mnogim prijevodima i izvan granica Ukrajine. Knjiga Andrija Kurkova u određenoj mjeri predstavlja “izvoznu” sliku Majdana, tipizirajući pojedine dojmove te ih uspoređujući s općekulturnim markerima. Sam autor, usput rečeno, nije bio sudionik događanja. On priznaje da je dokumentirao za sebe dok je vodio dnevnik. Andrij Kurkov postao je slučajni svjedok svih najvažnijih trenutaka revolucije. Boraveći na Hreščatyku, glavnoj ulici prijestolnice, i svakodnevno promatrajući masovne nemire te proživljavajući određene životne probleme takve svakodnevice, na sebi je osjetio duh ukrajinskog otpora koji je prožimao to prijelomno razdoblje. Upravo tako on predstavlja svoju spisateljsku misiju: ispričati ono najvažnije, prenijeti nepovnljivi duh vremena čitatelju koji je daleko od biti stvari. Ovako je u uvodu knjige Andrij Kurkov definirao svoje stajalište:

Ja ne odlazim. Ne skrivam se od stvarnosti. Ja živim u njoj svaki dan. (...) Sve ovo vrijeme život se nastavlja, on ni na minutu ne staje. I taj život svakodnevno sam bilježio kako bih vam sada o njemu probao detaljno pričati. Život u vrijeme revolucije, život u očekivanju rata, rata koji se i sada, dok pišem ove retke, čini jako bliskim, mnogo bližim nego što se činio prije čak tjedan dana. (Kurkov, 2014: 4)

Ukrajinskom čitatelju koji je pratio događaj uživo i koji dobro pamti sve peripetije u njihovom stvarnom toku i međusobnoj povezanosti, dnevnik A. Kurkova može se učiniti previše detaljan, a i dosadan. Međutim, neupoznatom čitatelju on je zanimljiv kao postupno promatranje revolucije, korak po korak. Naposljetku, autor je i zamislio djelo kao pokušaj da neangažiranom čitatelju pojasni ono proživljeno. Unatoč očiglednom kronološkom karakteru, knjiga utjelovljuje privatni format kronike, koncentrirana je na refleksiju autorskog *ja* u uvjetima općedruštvenih nemira. Kako bi se razumjela jedinstvena logika događaja pomažu brojni komentari političkih okolnosti, kao i detalji iz svakidašnjice ukrajinske revolucije bez kojih bi bilo teško zamisliti kolorit ukrajinskog pokreta otpora. Autor svjesno govori o etapnosti Euromajdana, ne samo u povijesti suvremene Ukrajine ili Europe, već ponajprije u životu svakoga tko je proživio i propatio taj događaj. Takva privatna i humana dimenzija jedna je od snažnih značajki djela. Sumirajući priču o ukrajinskoj Revoluciji dostojanstva, A. Kurkov napominje da proživljena godina nije promijenila samo njega sâmog, već i narod i cijelu zemlju, korigirala je “nade i snove, našu zajedničku stvarnost” (Kurkov, 2014: 221).

Često je nemoguće razlikovati detaljan zapis svjedočanstava od autorskih refleksija koje ih prate, temeljitost reportaže od publicističke slobode. Forme dnevnika, bloga, sjećanja i eseja nude brojne primjere neraskidivosti i hibridnosti žanrovskih karakteristika. Kada urednici i redaktori pojedinih izdanja postaju profesionalni pisci, prisutnost autorskog načela značajno raste, a formule spoja raznih diskursa – umjetničkog, publicističkog, dokumentarnog – postaju složenije. Podsjetimo da je angažiranost profesionalnih književnika u interpretaciji Majdana rekordno visoka, a među njima su poznati i istaknuti suvremeni autori – Oksana Zabužko, Andrij Kurkov, Jurij Andruhovyč, Serĝij Žadan, Taras Prohas'ko, Marija Matios i drugi.

U prije spomenutim književnim projektima mogu se primijetiti dvije karakterne tendencije koje istovremeno ulijevaju nadu i pozivaju na određeni oprez. Prva se očituje u daljnjoj *liberalizaciji pisanja*: autori sve manje posežu za retorikom uopćavanja (narod, društvo, istina itd.) te, s druge strane, apeliraju na konkretne ljudske priče i pojedinačne slučajeve kojima se time podiže vrijednost zato što ističu jedan od oblika društvene istine. Čitav niz takvih priča krasio je knjige o Majdanu izdane posljednjih godina. Istovremeno se u tome javlja određena opasnost: opća

istina gubi se zbog sebi svojstvene *atomizacije*, zbog rascjepkanosti na sitne situacije koje (što se događa dosta često) banaliziraju sam predmet naracije. U takvim uvjetima veliki društveni događaj poput Majdana doživljava marginalizaciju i prizemljenost s obzirom na to da motivacija konkretnih sudionika može biti različita, u potpunosti pragmatična ili neutralna. To dovodi do negacije heroizma Majdana, odnosno održava tendenciju koja je suprotna već formiranom kultu Revolucije dostojanstva kao znakovitog događaja u novijoj ukrajinskoj povijesti (Zhuk, 2014; Kocarev, 2015).

RANA MAJDANA

Iznimna angažiranost književnika u Revoluciji dostojanstva bila je potpuno očekivana pojava. Jer oni su artikulirali ideju prosvjeda puno prije Euromajdana, na način da su snažno oblikovali kritičko stajalište prema vlasti i mobilizirali ukrajinsku javnost. Poznato je da su i u vrijeme prijašnjih masovnih prosvjeda, poznatih kao Narančasta revolucija, pisci imali jako aktivnu ulogu: potaknuli su prosvjede te su ih prvi interpretirali u svojim djelima. To su, primjerice, bili Myhajlo Slabošpyc'kyj, Nila Zborovs'ka, Mykola Symčyč. U razdoblju od 2010. do 2013. godine oštri javni nastupi istaknutih književnika kao što su Jurij Andruhovyč, Jurij Vynnyčuk, Serğij Žadan, Oksana Zabužko iskazivali su društvenu reakciju na neriješene probleme. Riječ je bila o puzećoj kolonizaciji Ukrajine koja je zbog pritisaka vlastite vertikale i dalje bila ovisna o ruskoj imperijalističkoj politici, posebice u području kulture: u orijentaciji prema književnom i medijskom tržištu, jeziku i kultiviranim vrijednostima. Naporima književnika definirale su se najveće prijetnje koje su se ticale ne samo područja kulture, već i sumnje u perspektivu postojanja Ukrajine kao države (Rodyk, 2015; Ćaluško, 2015).

Revolucija dostojanstva pogodovala je tome da je autoritet književnika ponovno dobio na značaju u javnosti. Dokaz tome je popularnost usmenih (na Majdanu je djelovao lektorij te su se provodila književna čitanja), tiskanih (poglavito u tisku, ali također i u obliku letaka) i medijskih prezentacija (objavljenih putem raznih resursa interneta). Važno je naglasiti da je Euromajdan u Ukrajinu vratio *kult riječi*. Najvrjedniji i najtraženiji tekstovi nerijetko su bili anonimni: cijenilo se umijeće izražavanja aktualnog raspoloženja, a ne autorstvo. Naposljetku, mnogi autori doista su bili nepoznati čitateljima: oni su postali književnici zahvaljujući Majdanu, kao primjerice autori jedne od prvih antologija poezije Majdana (*Nebesna sotnja*, 2014) koju je za tisak priredio černivecki izdavač "Bukrek". Autorstvo pojedinih djela ove antologije bilo je otkriveno tek nakon izdavanja, što je izazvalo oštru raspravu vezanu za autorska prava. Lirika Majdana općenito je zanimljiva zbog snage emocionalnog proživljavanja događaja, o čemu svjedoče zbirke

Oleksandra Irvanec'a, Dmytra Pavlyčka i drugih (Pavlyčko, 2014; Irvanec', 2014; Jevromajdan, 2014; Dyčka, 2014). Ta lirika ponajviše apelira na uobičajene osjećaje i brige sudionika Majdana – na ponos, vjeru, solidarnost, strah i bol. Ona se također velikim dijelom napaja tradicijom revolucijske poezije i za nju tipičnim karakteristikama – kolektivnim "mi", izražavanjem općih težnji i raspoloženja i pokretačkom funkcijom (Ćorišna, 2016).

U zajedničkoj zbirci eseja *Jevromajdan: hronika vidčuttiv (Euromajdan: kronika osjećaja)*, 2014) vidimo pokušaj bilježenja refleksije o nekoliko stanja Majdana – od početnog entuzijazma i euforije solidarnosti do razočaranja i očaja. Mlada izdavačka kuća Diskursus (usput rečeno, karakterističan je fenomen pojava novih i mladih izdavača koji imaju dobar osjećaj za *mainstream* čitalačkog interesa i izdaju literaturu o Majdanu) ponudila je poglede nekolicine autora od kojih svaki izražava vlastiti stil i karakter opisa događaja. To su Taras Prohas'ko, Ivan Cyperdjuk, Jurij Andruhovyč, Serğij Žadan, Jurij Vynnyčuk. Antologija je sastavljena od reizdanja, odnosno od tekstova koji su se svojevremeno već objavljivali u publicističkoj rubrici stranice TSN televizijske postaje "1+1" ili na stranicama pojedinih galicijskih novina (*Zbruč*). Iz tona i patosa izdanja može se rekonstruirati ne samo kronologija događaja (od 30. studenog 2013. do 20. veljače 2014. godine), već i unutrašnja "temperatura", raspoloženje sudionika Majdana koje se mijenjalo ovisno o okolnostima. Tako se publicistička oštrina Serğija Žadana izmjenjuje s graničnom iskrenošću Jurija Andruhovyča, a egzistencijalni odmak Tarasa Prohas'ke s čistom ironičnošću Jurka Vynnyčuka. Svi ti dijelovi čine zajedničku sliku Euromajdana očima ukrajinskih književnika. S jedne strane, knjiga doista pruža mogućnosti praćenja "kronike osjećaja", odnosno drugačije shvaćanje revolucije u kronološkom tijeku – od prvih romantičkih raspoloženja, zatim straha, nesigurnosti i očaja pa do pobjedničkog, makar i tragikom obojenog finala. S druge strane, ovdje se jasno prikazuje svaka kreativna individualnost, ilustrirajući samim tim razne načine proživljavanja revolucije u ukrajinskom društvu.

Pripovijest Marka Rudnevyča *Ja z nebesnoji sotni* (Rudnevyč, 2014) zanimljiva je kao prvi doseg tragične dimenzije Majdana, što će kasnije postati jedan od najučestalijih motiva u umjetničkoj prozi (Ćundorova, 2015; Filolenko, 2016; Rjabčenko, 2016). Autor je opisao situaciju prosječnog čovjeka, običnog studenta koji se gotovo slučajno našao u središtu događaja, no postaje istaknuti sudionik Majdana te u konačnici pogiba za ideale revolucije. Priča je napisana na popularan način, u formi osobne ispovijesti junaka, "siromašnog studenta" Maksa iz Čerkaščine: ona je očito adresirana mladim čitateljima. Znakovito je to da je knjiga dvojezična (štivo je objavljeno u ukrajinskoj i ruskoj verziji, što ga treba učiniti razumljivim raznim čitateljima).

Viktorija Amelina u romanu *Syndrom lystopadu* (*Sindrom studenog*, 2014) također se dotiče teme Euromajdana, ali ne direktno; ona je ugrađuje u životnu priču svog lika. Autorica prepričava sudbinu siročeta Kostje Nečaja koji je u sirotištu doživio poniženje, ali je ujedno u sebi otkrio čudan talent zavirivanja u tuđe živote i brige. V. Amelina, za razliku od M. Rudnevyča, vješto usklađuje tekst koji ne izgleda kao linearna ispovijest lika. Kompozicija je obogaćena mnogim mikropričama (naročito snoviđenjima lika), a i majdanski heroizam nije oslikan toliko izravno. Jer revolucija nije samo mjesto duševnog uzdizanja i prosvjetljenja. Za Kostju ona postaje fatalni završetak životnih muka. Stoga autorica potiče čitatelja na složena razmišljanja o dobru i zlu, o istini i njenoj cijeni.

Originalnu viziju događaja iz 2013. i 2014. godine predlaže Olena Zaharčenko u romanu *Vertep* (2016). Treba skrenuti pozornost na nekoliko značajki tog djela. Autorica oslikava Majdan s mističnim prizvukom, dijeleći ga na svijetlu i tamnu stranu, što očigledno sadrži simbolički smisao. Likovi O. Zaharčenko, pri čemu su to djeca, što je također znakovito (Jakubowska-Krawczyk, 2019), probijaju se kroz podzemne prolaze ispod glavnog kijevskog trga i promatraju Majdan, takoreći, sa suprotne strane. Istovremeno autorica apelira na kulturno sjećanje: ona se okreće arhetipskoj slici Kozaka, intrigira motivom kozačkih timpana koji imaju magičnu moć i čiji pronalazak spašava Majdan. U tom romanu važan je naglasak na kontinuitetu oslobodilačke tradicije koja utjelovljuje duh naroda. Zbog toga je Majdan predstavljen kao nastavak i kruna vječne borbe, kao oporuka mnogih naraštaja Ukrajinaca koji su dali svoj život za domovinu.

Istina je da su naraštaji djedova i pradjedova, koji su umirali za slobodu, ginuli za ideju – sada, ovdje, s vama. Iako ih više nema i ne mogu doći, njihova snaga koju su vam usadili, predali, prepričali, ispjevali, prošaptali noćima, ona je tu, u vašoj krvi, s vama! Sve što su vam rekli na uho, sve obiteljske priče, snaga duha, ponos, nepokornost, sve što je bilo skriveno i predano kao tajno znanje koje nećeš ispričati u školi, sve što se nakupljalo generacijama, sačuvano je. (Zaharčenko, 2016: 259–260)

Olena Zaharčenko namjerno se odmiče od preciznog opisivanja stvarne zbilje prosvjeda, iznoseći ju tek u fragmentima. Nju više zanima skriveni smisao onoga što se događa. Uspješan je i kompozicijski način podjele zamišljenog svijeta na dvije razine, kao što je to bila praksa u baroknom kazalištu: na višoj razini odvija se borba za visoke ideale, preispituju se pitanja života i smrti, dok se na nižoj razini prikazuje obični sadržaj iz ljudskog života – detalji iz svakodnevice, ljubavni jadi, strah i resantiman koji osvjetljavaju davne komplekse likova. Autorica jasno iščitava bolne refleksije o Majdanu, u čemu je uvjerljivija nego u mistifikaciji s timpanima. Na sličan način i Stepan

Procjuk traži psihološki temelj revolucije, pozivajući se na povijest ukrajinskog otpora (Procjuk, 2015).

Usredotočujući pozornost na dramatičnu i tra-gičnu dimenziju Revolucije dostojanstva, ukrajinski književnici utjelovljuju dvije temeljne kulturne strate-gije. Prije svega, oni shvaćaju Majdan u *antropološkoj* dimenziji, razotkrivajući kroz prizmu ovog događaja proturječnu prirodu ljudskog bića, njegove karakteristične odraze graničnog stanja (Haleta, 2020: 635–637). Drugo, otkrivaju *humanistički pristup* shvaćanja teme, jer književnost, između ostalog, ima zadatak očvrnuti humanizam i individualnost. I ne manje važno, ta posljednja značajka povezana je s tim da su gotovo svi autori proživjeli Revoluciju dostojanstva kao vlastito biografsko iskustvo, zbog čega njihova humanistička stajališta uvjerljivo otkrivaju svijest o misiji pisca kao osobe koja obavlja odgovornu terapiju društvenih trauma.

ZAKLJUČAK

Književnost Revolucije dostojanstva postala je novi i po mnogo čemu inovativni fenomen u suvremenoj ukrajinskoj kulturi. Ona je zabilježila izvanredni karakter društveno značajne teme jer je neposredno i inventivno reagirala na tijek događaja tijekom jeseni i zime 2013. i 2014. godine u Kijevu u Ukrajini. Majdan u prikazu ukrajinskih književnika postaje problem i izazov, jer otkriva do tada prešućivane strane nacionalne samosvijesti ili, ne manje važno, potiče na traženje jezika rubnih emocija, koji se nalazi na granici nemogućnosti govora i šutnje zbog upravo proživljene traume. Priče o herojima Euromajdana pretežno su bez uobičajenog patosa: otuda oksimoron “običnih heroja”. Ipak, u takvim pričama nerijetko se kombiniraju motivi heroizma, svakodnevice i požrtvornosti.

U književnosti o Revoluciji dostojanstva može se vidjeti određena evolucija koja ilustrira težnju prema kultiviranju osobne boli i individualnog proživljavanja, jer upravo se u njemu mogu prepoznati originalni tonovi u ilustraciji zajednički proživljenih događaja, odnosno izbjegli uopćavanja i otrcanosti. Stoga u prije spomenutim djelima dominira ton neposredne naracije, povjerljivog razgovora u krugu prijatelja ili u privatnom dnevniku (Matios, 2015; Kokotjuha 2015; Danyljuk, 2014). Marija Matios, Olena Zaharčenko, Stepan Procjuk i Andrij Kokotjuha vide Euromajdan kao početak niza dramatičnih kušnji koje su obuzele Ukrajinu, kao geopolitički slom i tragediju Ukrajinaca koji su postali sudionici otpora ne znajući i ne shvaćajući kakva ih sudbina čeka. Međutim, to je svjesno odabran put – za same književnike koji bilježe određenu evoluciju u svojoj svijesti, kao i za njihove likove koji hrabro idu u smrtnu opasnost, shvaćajući kako svojim sudbinama grade povijest.

Revolucija dostojanstva uzburkala je cijelu književnu zajednicu i potaknula ozbiljnu reinterpretaciju

temeljnih tema i motiva stvaralaštva. Ona je u književnosti također izazvala aktualizaciju društvenog elementa koji je bio marginaliziran u vrijeme neovisnosti. I autori i čitatelji u tom trenutku osjetili su novi zov patriotske solidarnosti. Može se dijagnostičirati i postignuće stanja postkolonijalne svijesti (Dubasevyč, 2020: 685–686; Matusiak, 2019) koja se ranije očitovala selektivno, dok je u književnosti Majdana ona postala temeljna ideja koju jednostavno nije moguće ignorirati. U razdoblju od 2014. do 2016. godine, kada se javlja najmasovniji izdavački val, također primjećujemo aktivnu potragu za umjetničkom formom putem hibridizacije žanrova, stilova, diskursa, kao i eksperimentiranja s narativom. Jezik i retorika Majdana za ukrajinske književnike postali su novo dragocjeno iskustvo. Međutim, dok je na početku to bilo kopiranje i imitacija tog jezika, već za nekoliko godina pojavila su se djela koja ugrađuju Majdan u široki povijesni i egzistencijalni kontekst. Neprestana interpretacija Revolucije dostojanstva u književnoj i dokumentarnoj građi nije samo dokaz etapnosti samog događaja, već i njegove sustavnosti. Jer, Majdan je izazvao lavinu reakcija koje su ugrađivale i konsolidirale vrijednosti revolucije, šireći se raznim područjima društvenog života. Književnici nude spoznaju znakovitog društvenog događaja kroz prizmu zasebnih ljudskih priča koje se zajedno slažu u jedinstvenu priču Majdana.

Ukrajinski autori povezuju Majdan s razdobljem iznimnog emocionalnog uspona i zanosa koje je svatko proživljavao na svoj način. Može se raspravljati o estetskoj kvaliteti književnosti Majdana koja najočiglednije predstavlja različite razine književnog umijeća. Kritičari ponekad iskazuju žaljenje što se na valu masovnog interesa nije izrodilo remek-djelo koje bi utjelovilo najveća nadanja Ukrajinaca vezana za revolucijsku zimu 2014. godine. Štoviše, po traumatičnosti teme Majdan je gotovo odmah ustupio mjesto ratu na Donbasu koji je buknuo te iste 2014. godine i koji je u velikoj mjeri “preusmjerio” interes književnika. Svi ti čimbenici utječu na suvremene ocjene ovdje opisane književnosti. Naposljetku, njen fenomen ne treba smatrati završenim, jer tema ostaje otvorena i aktualna.

S ukrajinskog, po rukopisu, preveo
Pavao JERGOVIĆ

LITERATURA

- Amelina, Viktorija 2014. *Syndrom lystopadu. Homo Compatiens*. Brusturiv: Diskursus.
- Bauman, Zygmunt 1995. *Life in Fragments: Essays on Postmodern Morality*. London: Blackwell.
- Danyljuk, Oleksandr 2014. *Napivprovodnyk: pislja i do Revoljuciji*. Kijev: Sammit-Knyža, str. 115.
- Dubasevyč, Roman 2020. “Vid ditej rozpaču do snovyd vijny: kiljka dumok z pryvodu kuljturnyh peredumov zbrojnoho protystojannja v Ukrajinu”, u: *Cossacks in Jamaica, Ukraine at the Antipodes. Essays in Honor of Marko Pavlyshyn*, ur. A. Achilli, S. Yekelchyk, D. Yesypenko. Boston: Academic Studies Press, str. 671–703.
- Dyčka, Nadija 2014. *Znakove svitlo Majdanu: Zbirka poezij*. Kijev: Smolospyp.
- Filolenko, Sofija 2016. “‘Efekt vidkrytoji rany’: fenomen Majdanu v sučasnij ukrajins'kij beletrystyci”, u: *Literaturoznavči studiji*. Kijev: VPC “Kyjivs'kyj universytet”, str. 332–339.
- Foucault, Michel 1998. *Načljadaty j karaty: narodžennja vjaznyci*. Prev. P. Taraščuk. Kijev: Osnovy.
- Čaluško, Kyrylo 2015. *Majdannij semestr. Revoljucionnyje hroniki kievskogo prepoda*. Černivci: Knygy – XXI.
- Gerasimov, Illyja 2014. “Ukraine 2014: The First Postcolonial Revolution”, u: *Ab Imperio*, 2014, br. 3, str. 22–44.
- Čorišna, Čalina 2016. “Liryka Majdanu u konteksti ukrajins'kij revoljucijnojij poeziji”, u: *Literaturoznavči studiji*. VPC “Kyjivs'kyj universytet”, br. 47, str. 71–80.
- Črycak, Jaroslav 2014. “Revoljucija cinnostej”, u: *#Euromaidan. History of the Making*, ur. Volodymyr Kadygrob, Kateryna Taylor. Kijev: Osnovy, str. 16–23.
- Čuk, Nadija 2015. *Jevromajdan [Zvyčajni ģeroji]: publicistyka*. Kijev: BrightStar Publishing.
- Čundurova, Tamara 2015. “Majdan jak symptom: travma, rana, krypta”, u: *Krytyka*, URL: <https://krytyka.com/ua/community/blogs/maydan-yak-symptom-travma-rana-i-krypta>, pristup: 6. lipnja 2015.
- Haleta, Olena 2020. “Mined Words: An Un-Imaginable Reality and the Search for a New-Language in the Poetry of Maidan”, u: *Cossacks in Jamaica, Ukraine at the Antipodes. Essays in Honor of Marko Pavlyshyn*, ur. A. Achilli, S. Yekelchyk, D. Yesypenko. Boston: Academic Studies Press, str. 618–638.
- Irvanec', Oleksandr 2014. *Pisni vijny. Virši ostannih rokov*. Kijev: Duh i Litera.
- Ivšyna, Larysa (red.) 2014. *Ljudy Majdanu. Hronika*. Kijev: PrAT “Ukrajins'ka pres-ģrupa”.
- Jakubowska-Krawczyk, Katarzyna 2019. “Literaturnyj obraz dytyny v umovah revoljuciji – ‘Vertep. #Roman ProMajdan’ Oleny Zaharčenko”, u: *Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht*, ur. Olena Novikova i Ulrich Schweier. München: Open Publishing LMU, str. 422–428.
- Jermolenko, Andrij 2016. “Dyskurs dyskursu Majdanu”, u: *Filosofs'ka dumka*, br. 4, str. 24–31.
- Jevromajdan 2014. *Liryčna hronika [poetyčna kolekcija]*. Brusturiv: Diskursus.
- Kocarev, Oleĝ 2015. *Sim knyĝ pro Majdan i vijnu. Šče ne osmyslennja, ale retel' na fiksacija real' nosti*. URL: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/62544/Sim_knyg_pro_Majdan_i_Vijnu_Shh, pristup: 6. veljače 2016.
- Kokotjuha, Andrij 2015. *Voĝnjana zyma*. Harkiv: Klub Simejnoĝo Dozvilja.

Koškina, Sonja 2015. *Majdan. Nerozkazana istorija*. Kijev: BrightStar Publishing.

Kovtunovyč, Tetjana; Pryvalko, Tetjana (ur.) 2016. *Majdan vid peršoju osoby. Mystectvo na barykadah. Ukrajin's'kyj instytut nacional'noji pamjati*. Kijev: K. I. S.

Kurkov, Andrej 2015. *Dnevnik Majdana*. Harkiv: Folio.

Lévy, Bernard-Henri 2014. "Jakščo Ukrajinu sylomic' povernut' u radjans'ku obojmu, Jevropa bude duhovno kinčena" u: *ZN,UA*, URL: https://zn.ua/ukr/internal/bernard-anri-levi-yakscho-ukrayinu-silomic-povernut-u-radyansku-oboymu-jevropa-bude-duhovno-kinčena_.html; pristup: 18. travnja 2021.

Ljutjy, Taras 2014. "Mify Majdanu", u: *#Euromaidan. History of the Making*, ur. V. Kadygrob, K. Taylor, Kijev: Osnovy. str. 35–41.

Majdan: usna istorija 2014–2020. *Ukrajins'kyj instytut nacional'noji pamjati*. URL: <https://old.uinp.gov.ua/page/maidan-usna-istoriya>, pristup: 1. travnja 2020.

Matios, Marija 2014. *Pryvatnyj ščodennyk. Majdan. Vijna*. L'viv: LA "Piramida".

Matusiak, Agnieszka 2019. *Wyjść z milczenia. Dekolonialne zmagania literatury i kultury ukraińskiej XXI wieku z traumą kolonialną*. Wojnowice – Wrocław: Wydawnictwo KEW.

Muhars'kyj, Antin i sur. 2015. *Majdan. Revolucija duhu. Mystec'ko-kul'turolohičnyj proekt*. Kijev: Naš format. *Nebesna sotnja. Antologija majdaniv's'kyh viršiv*. 2014. Černivci: Bukrek.

Nora, Pierre 2014. *Teperišnje, nacija, pamjat'*. Preveo s fr. A. Rjepa. Kijev: Klio

Pavlyčko, Dmytro. *Virši z Majdanu*. Kijev: Osnovy. Pietnoczka, P. 2017. "Scena polityczna po Euromajdanie", u: *Ukraina – czas przemian po rewolucji godności*, red. A. Furier. Poznań, str. 376–403.

Poliščuk, Jaroslav 2015. "Efekt Jevromajdanu i literatura", u: *Slovo i Čas*, br. 10, str. 3–17.

Poliščuk, Jaroslav 2016. *Reaktyvnist' literatury*. Kijev: Akademvydav.

Procjuk, Stepan 2015. *Pid krylamy velykoji Materi. Mental'nyj Majdan*. Brusturiv: Dyskursus.

Prohaško, Taras i sur. 2014. *JevroMajdan: hronika vidčuttiv*. Brusturiv: Dyskursus.

Rjabčenko, M. 2016. "Majdan jak podija u sučasnij ukrajinskij prozi", u: *Literaturoznavčij studijij*. Kijev: VPC "Kyjiv's'kyj universytet", br. 47, str. 294–302.

Rodyk, Kostjantyn 2015. "Atypova literatura. Jak 2014-j rik poznačyvsja na knyžkovomu rynku", u: *Atypova literatura. Ukrajina Moloda*, 17. ožujka, URL: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2624/164/92261/>.

Rudnevyč Marko 2014. *Ja z nebesnoji sotni / Ja z nebesnoj sotni*. Kijev: A-BA-BA-ČA-LA-MA-ČA.

Shore, Marci 2017. *The Ukrainian Night: An Intimate History of Revolution*. New Haven: Yale University Press.

Slašošpyc'kyj, Myhajlo 2014. *Čambit nadiji. Ukrajina: konstataciji, vyklyly, spodivannja*. Kijev: Jaroslaviv Val.

Ukraina po (Euro)majdanie 2016. *Od avtorytaryzmu do protodemokraciji*. Red. A. Stelmach, L. Hurska-Kowalczyk. Toruń.

Ukraine's Euromaidan 2015. *Analyses of a Civil Revolution*. Stuttgart: Ibidem Verlag.

Uliščenko, O. M. (urednik i autor predgovora) 2014. *Boritesja – poborete! Poetyka revoljuciji*; foto: M. A. Černov, J. V. Kazakov; tekst: Bojko B. S. i dr. Harkiv: Vivat.

Zabužko, Oksana 2014. *Litopys samovydciv. Devjat' misjativ ukrajins'kožo sprotyvu*, ur. Tetjana Teren; peredmovna Svitlany Aleksijevyč. Kijev: Komora.

Zaharčenko, Olena 2016. *Vertep. #RomanProMajdan: roman*. Kijev: Nora-Druk.

Zhuk, Sergey I. 2014. "Ukrainian Maidan as the Last Anti-soviet Revolution, or the Methodological Danger of Soviet Nostalgia (Notes of an American Ukrainian Historian from Inside the Field of Russian Studies in the United States)", u: *Ab Imperio*, br. 3, str. 195–207.

SUMMARY

THE REVOLUTION OF DIGNITY AS A TOPIC, A PROBLEM AND A CHALLENGE (IN CONTEMPORARY UKRAINIAN LITERATURE)

The author analyzes specific aspects of the Revolution of Dignity (2013–2014) which became the seminal event for contemporary Ukraine and was described in various literary texts. The chronicle-documentary versions of Euromaidan are compared as presented in collective books, anthologies and reports written by authors such as Andrii Kurkov, Sonya Koshkina, and others, as well as artistic visions of the event in the novels of Olena Zakharchenko, Victoria Amelina, Stepan Protsiuk, and Mark Rudnevych. Characteristic features of the analyzed works are the mixing of discourses (nonfiction and fiction), the subjectivization of the narrative and its extreme intensification. The multiplicity of cultural visions and artistic projects related to the understanding of the Revolution of Dignity, testifies to the great potential of Ukrainian literature, its elasticity and responsiveness to the reader's needs and expectations. Ukrainian writers offer understanding of a significant social event through the prism of private human stories, affirming the right to the truth.

Key words: The Revolution of Dignity, literature, nonfiction and fiction, postcolonialism, author, discourse, narrative